

DAJNA DŽEFRIZ

PRE
SEZONE
KIŠA

Prevela
Dijana Đelošević

■ Laguna ■

Naslov originala

Dinah Jefferies

BEFORE THE RAINS

Copyright © Dinah Jefferies, 2017

First published as BEFORE THE RAINS in 2017 by Viking,
an imprint of Penguin General. Penguin

General is part of the Penguin Random House group of
companies

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Ričarda

PROLOG

Delhi, Indija, 23. decembar 1912.

Ana Frejzer je stajala i čekala na kitnjastom balkonu jednog od *haveli* zdanja koja su se nizala duž puta. U jedanaest ujutru, ulice su bile oprane i poprskane uljem ali je vetrom uskovitlana prašina iritali oči gomile koja se okupljala. Drvoredi široko razgranatih margosa i pipala duž centra drevnog Čandni Čoka divlje su se povijali, kao da prkose, dok su vrane u saglasju graktale i kreštale visoko iznad uzanih uličica koje se šire od glavnog trga.

Podigla svoj beli suncobran i nervozno pogledala dole u prodavce koji su nudili sve, od svežeg šerbeta do pržene ribe sa čilijem. Bilo je tu voća neobičnog izgleda, sarija od šifona, knjiga i nakita, a iza finih rešetkastih prozora žene su gubile vid vezući elegantne svilene marame. Tamo gde je miris sandalovine prožimao vazduh, apotekari su se obogatili od neobično obojenih ulja i napitaka. Dejvid ih je zvao šećernim vodicama, iako je Ana saznala da su neki dobijeni od smrvljenih guštera a da boja potiče od nara. Rečeno je da šta god poželite možete naći ovde, u srcu grada.

Šta god poželite! Kakva ironija, pomislila je.

Okrenula se ka mestu na kojem će se uskoro pojaviti kraljev namesnik sedeći na slonu i u pratnji svoje supruge. Anin muž Dejvid, pomoćnik oblasnog službenika, ponosno ju je obavestio da će i on jahati slona, jednog od pedeset tri, koji će svi biti izabrani da slede kraljevog namesnika na čelu povorke. Delhi je trebalo od Kalkute da preuzme titulu centra britanske uprave, a kraljev namesnik lord Harding, danas će zaključiti sporazum ceremonijalnim ulaskom u staro gradsko jezgro opasano zidinama, iz pravca glavne železničke stanice u Delhiju u Kvins roudu.

Ana je prepoznala poj kanarinaca i slavuja u desetinama kaveza koji su krasili fasade radnji u prizemlju a nešto dalje, i grub zvuk nekoliko tramvaja koji su se još uvek kretali. A zatim je pogledala dole u vatromet boja Istoka dok se nepregledna svetina i dalje okupljala. Pozvala je svoju ćerku Elajzu.

„Hajde, dušo. Samo što se nisu pojavili.“

Elajza je tiho sedela i čitala kako bi prekratila vreme ali je izjurila napolje začuvši majčin glas.

„Gde, gde?“

„Ponovo su te uhvatili pundravci? Budi strpljiva“, rekla je Ana i pogledala na sat. Jedanaest i trideset.

Elajza je odmahнула glavom. Predugo je čekala i sa ovim nivoom nevidenog uzbuđenja bilo je teško kada imaš samo jedanaest i po godina.

„Mora da je vreme da vidimo tatu“, rekla je.

Ana je uzdahnula. „Pogledaj se! Već si izgužvala haljinu.“

Elajza je bacila pogled na svoju nabranu belu haljinu, sašivenu posebno za današnju priliku. Dala je sve od sebe da ostane čista, ali se ona i haljine nikako nisu slagale. Nije da nije pokušavala da ih sačuva ali uvek je bilo toliko zanimljivih stvari koje treba uraditi. Srećom, njenom ocu nikada nije smetalo ako bi se uprljala. Silno ga je obožavala; naočit i zabavan, uvek ju je privijao u topao zagrljaj a među tricama u dnu džepa košulje čekao ju je kakav slatkiš u omotu.

Na tribinama iza lokalnog stanovništva sedeli su Britanci, obučeni u svetlu odeću od pamuka i lana, nimalo se ne ističući svojom bezbojnošću. Uprkos divnom danu, Ana nije mogla a da ne pomisli da mnogi Indijci izgledaju bezvoljno, mada je to možda bilo zbog veoma hladnog vetra koji je duvao sa Himalaja. Barem su Britanci delovali prigodno uzbuđeno. Nabrala je nos na miris đumbira i gija u vazduhu i, lupkajući prstima po ogradi, nastavila da čeka. Dejvid joj je bio obećao toliko toga kada joj je predložio da dođe sa njim u Indiju, ali sa svakom godinom čarolija je sve više bledela. Dole su se deca vrpoljila i povremeno otimala roditeljima. Jedno veoma malo dete izašlo je iz reda i istupilo na put kojim će se povorka kretati ka tvrđavi.

Ana je pokušala da shvati ko bi mogla biti detetova majka. Pomislila je kako je nemarno dopustiti da se tako malo dete udalji od majke. Spazila je ženu koja je nosila suknju jarkosmaragdne boje i odgovarajuću maramu, koja se činila izgubljena u mislima dok je gledala gore u balkon, i Ani je palo na pamet da bi ona mogla biti detetova majka. Izgledalo je kao da ta žena gleda pravo u nju i, kada su im se pogledi sreli, Ana je podigla ruku da je upozori na dete. I kako je to učinila, žena je spustila pogled i koraknula da privuče svojeglavo dete nazad u bezbednu gomilu.

Dok je Ana posmatrala komešanje mase, bilo joj je drago što je daleko od te složene smeše bezubih starica pokrivenih glava i lica, usamljenih prosjaka u otrcanim ćebadima, raznoraznih trgovaca i njihove dece kao i lokalnih stanovnika umotanih u marame, koji kao da su vrištali jedni na druge. Dok su mačke šetale po ulici, glava podignutih kako bi posmatrale golubove koji su se okupljali u granama drveća, sredovečni muškarci značajno su posmatrali sve, bacajući povremeno pogled na takozvane plesačice, dok su u pozadini glasovi dece koja pevaju pomalo popravili Anino raspoloženje.

Bila je itekako svesna prošlosti koja je prožimala svaki pedalj ovog istorijskog trga i uvlačila se i u samu strukturu građevina

oko njega. Svi su znali da su ovuda prolazile povorke careva, gde su se mogulski prinčevi šepurili na svojim rasplesanim konjima i gde su Britanci došli razmećući se planovima o izgradnji novog moćnog prestonog Delhija. Od kraljevog dolaska u Delhi godinu dana ranije, zavladao je mir, nije bilo nikakvih političkih ubistava; stoga se smatralo nepotrebnim da policija preduzme posebne mere predostrožnosti tog dana.

Začula je glasnu tutnjavu oružja koje je najavljivalo skori dolazak kraljevog namesnika. Oružje se opet oglasilo, a iz gomile se prolomila vika. Ljudi su sada izvirivali iz svih prozora i sa svih balkona, glava okrenutih ka ponovljenom praskanju. Ana se trglala zbog nečeg neobjašnjivog, nekakve slutnje, pomišlice nakon što se to dogodi, ali za sada je odmahнула glavom. Ponovo je bacila pogled na sat a zatim je spazila najvećeg slona kojeg je ikada videla, koji je na leđima nosio veličanstvenu srebrnu *haudu* ili nosiljku, sa spuštenim krovom, odakle su lord Harding i njegova supruga posmatrali sve oko sebe. Plavo-sivi slon bio je ukrašen na živopisan domorodački način, oslikan motivima u boji i prekriven ornamentima od somota i zlata. Povorka je već prošla kroz Kvins gardens, u kojoj javnosti nije bilo dozvoljeno da se okuplja; sada, kada su ušli u Čandni Čok, bodrenje je dostiglo vrhunac.

„Još uvek ne vidim tatu“, Elajza je pokušala da nadjača buku. „On je tamo, zar ne?“

„Bože, ti si najnestrpljivije dete na svetu!“

Elajza je pogledala dole na ulicu, gde je na desetine dece pokušavalo da se probije napred. Podigla je obrve. „Neće moći. Pogledaj ih, a ni očevi im nisu u povorci.“

Nagnula se koliko je god mogla, pritiskajući ruku na ogradu i poskočila i, dok se dugačak red slonova postepeno pojavljivao jedva je uspevala da obuzda radost.

„Budi pažljiva“, prekorela ju je majka. „Pašćeš ako nastaviš tako da skačeš.“

Iza kraljevog namesnika išla su dva posebno izabrana okružna službenika, zatim prinčevi Radžputana i poglavari Pendžaba na još raskošnije ukrašenim slonovima. Čuvali su ih njihovi vojnici, starosedeoci, naoružani mačevima i kopljima i u uobičajenim ceremonijalnim oklopima, a iza njih su dolazili preostali članovi britanske uprave na manje okićenim slonovima. Elajza je napamet naučila raspored u povorci. Otac joj je objasnio svaki trenutak ceremonije u danu a ona je insistirala da otac zastane, podigne pogled i mahne joj kada njegov slon stigne do njihovog balkona. Vetar je posustao, sunce je granulo i jutro je postalo savršeno. Napokon je došao i taj trenutak.

Ana je ponovo pogledala na sat. Jedanaest i četrdeset pet. Tačno na vreme. Prekoputa, ona žena u smaragdnoj suknji držala je dete u naručju kako bi i ono moglo da gleda. Tako je bolje, pomislila je Ana.

Začulo se glasno klicanje Britanaca, uz povike *Ura!* i *Neka Bog čuva kralja!* Dok im je lord Harding otpozdravljao, Elajza je ugledala oca. Uzbuđeno mu je mahnula i, dok je slon kraljevog namesnika načinio još nekoliko koraka, slon Dejvida Frejzera je morao da zastane kako bi ispunio želju svoje ćerke. Kako je podigao pogled ka balkonu ne bi li joj otpozdravio, razorna eksplozija, poput gromovite huke topa, momentalno je učutkala svetinu. Kao da su se građevine zatresle i čitava povorka se naglo zaustavila. Zapanjene, Ana i Elajza su gledale kako se sa mesta eksplozije razleću nekakve čestice i kulja beli dim. Osećajući kao da ju je neko udario u prsa, Elajza je protrljala suzne oči i odskočila od ograde. Nije mogla da vidi šta se dogodilo, ali kako je vazduh drhtao a dim se malo raspršio, njena majka je glasno uzdahnula.

„Mama, šta je bilo?“, povikala je Elajza. „Šta se događa?“

Nije bilo odgovora.

„Mama!“

Činilo se kao da majka ne može da je čuje. Sve što je Elajza znala bilo je da je nešto doletelo kroz vazduh i da sada nije znala

šta joj je činiti. Zbunjeno je zurila u zapanjenu gomilu. Zašto joj majka ne odgovara? Povukla je Anu za rukav i primetila da su joj zglobovi šake beli koliko se čvrsto držala za ogradu.

Dole je gomila pojurila napred, a kroz oblak prašine Elajza je ugledala vojnike kako iz svih pravaca trče ka kraljevom namesniku. Užasan miris spaljenog metala i nekakve hemikalije otežavali su disanje. Zakašljala se i ponovo povukla majku za rukav.

„Mama!“, vrisnula je Elajza.

Ali majka je ostala zagledana, ubledelog lica, razrogačenih očiju, potpuno zamrznuta.

U čudnom stanju obamrlosti, činilo se da je Ana svesna samo toga da se žena u zelenom onesvestila. I Elajza je to primetila ali nije razumela zašto majka i dalje pokazuje na tu ženu. Sve što je znala bilo je da ju je užasno osećanje u stomaku teralo na plač.

„Tata je dobro, je li tako, mama?“

Majka je, napokon, obratila pažnju na nju. „Ne znam, dušo.“

Premda se činilo da je pogled upravnala samo u ženu preko puta, Ana je videla kako se njen muž zateturao u svom sedištu a zatim poleteo napred. Na trenutak kao da se uspravio pa čak i osmehnuo Elajzi, ali se odmah zatim ponovo sručio napred i ovaj put ostao nepomičan. I sluga koji je nosio suncobran sa državnim insignijama za kraljevog namesnika takođe je pao postrance i sada je visio zapetljan u užad nosiljke.

U međuvremenu, Elajzom je upravljala samo jedna misao – ona o ocu. Bio je dobro. Morao je da bude dobro. Odjednom je znala šta treba da uradi, i odustajući od majke okrenula se na petama, strčala na ulicu gde se sudarila sa nekim mladim Indijcem koji nije delovao mnogo starije od nje. Nesposobna da pronade odgovarajuće reči, zagledala se u njega kao u neverici. „Moj tata“, prošaputala je.

Dečak ju je uzeo za ruku. „Hajdemo. Ne možete ništa da uradite.“

Ali Elajza je morala da vidi svog oca. Otresla se dečaka i probila kroz gomilu. Kada je izbila u prvi red, naglo je stala. Slon je bio toliko uplašen da nije hteo da klekne i Elajza je zaprepašćeno posmatrala kako jedan engleski oficir postavlja lestve na nekakav sanduk iz obližnje prodavnice kako bi mogli da spuste njenog oca. Nakon što su to učinili, položili su ga na pločnik. Isprva se činilo da na telu nema povreda, iako mu je lice bilo providno poput leda a oči širom otvorene od šoka. Elajza se saplela i zamalo pala dok je trčala kako bi klekla kraj njega. Gledala je potpuno zgrožena a zatim ga zagrlila, haljina joj je upijala krv koja je lagano isticala iz jedine osobe na svetu koju je volela više od svih.

„Nije imao nikakve šanse, nesrećnik“, govorio je neko. „Šrafovi, ekseri, gramofonske igle, staklo. Izgleda da su kopilad to iskoristila za bombu. Nešto ga je pogodilo pravo u grudi. Rekao bih, čista slučajnost. Uhvatićemo takozvanu grupu za slobodu koja je ovo uradila makar srušili Čandni Čok do temelja.“

Elajza je i dalje svijala ruke oko oca i na uvo mu šapnula, „Tata, volim te.“ Sebi je potom uvek govorila da ju je čuo.

A zatim, povrh sve glasnijeg šaputanja gomile, nežno joj se obratio onaj dečak. „Molim vas, gospođice, da vam pomognem da ustanete. Njega više nema.“

Kada je Elajza podigla pogled ka njemu, kao da je sve na jednom postalo nestvarno.

P R V I D E O

„Daleko od nas u snovima i u vremenu, Indija pripada
drevnom Istoku naše duše.“

Andre Malro, *Antimemoari*, 1967

1

**Prinčevska država Džurajpur, Radžputana,
deo Indijskog carstva,
novembar 1930.**

Elajza je nakratko ugledala fasadu palate. Ostala je zaprepašćena njenim svetlucanjem – poput opsene sazdane od pustinjske izmaglice, nepoznate i pomalo zastrašujuće. Vetar je posustao da bi se odmah zatim pojačao i ona je, na tren, sklopila oči da odagna treperavost peska. Ma koliko daleko od doma, i bez i najmanje predstave o tome kako će se stvari odvijati, nije mogla da odustane i to joj je probudilo strah u stomaku. U dvadeset devetoj, ovo će joj biti najveći posao otkako je postala profesionalna fotografkinja, premda joj i dalje bilo nejasno zašto je Kliford Solter odabrao baš nju. Međutim, objasnio joj je da je možda u boljoj poziciji da fotografiše žene iz palate jer je većina njih i dalje prezala od nepoznatih ljudi, muškaraca pogotovo. A kraljev namesnik je izričito tražio da to bude britanski fotograf, kao brana oprečnim lojalnostima. Dobijaće mesečni honorar, uz jednokratnu isplatu po uspešno okončanom poslu.

Otvorila je oči na vazduh ispunjen bleštavilom peska i prašine, palata je ponovo bila skrivena od pogleda, a nad njom

je stajalo bezgranično plavo nebo, nemilosrdno na paklenoj vrućini. Pratilac koji ju je vodio ka gradu, okrenuo se da joj kaže da požuri. Pognula je glavu da bi sprečila da joj pesak uđe u oči i popela se natrag u kolica koja je vukla kamila, čvrsto privijajući torbu s foto-aparatom uz grudi. Ni po koju cenu ne sme da dozvoli da joj pesak ošteti dragoceni tovar.

Približivši se odredištu, podigla je pogled i ugledala tvrđavu kako se proteže preko planinskog vrha, kao u kakvom snu. Na stotine ptica preletelo je preko bledoljubičastog horizonta, niti ružičastih oblaka nežno su iscrtavali šare visoko iznad njih. Gotovo opijena vrelinom, borila se da ne podleigne začaranosti; na kraju krajeva, ovamo je došla poslom. Ali ako nije vetar taj koji je dozivao daleku prošlost dok se pognuto probijala, onda su to bila njena novija sećanja.

Kada je Ana Frejzer stupila u kontakt sa Klifordom Solte-rom, bogatim kumčetom njenog muža, mislila je da bi on sa svojim vezama mogao njenoj ćerki da nađe kakvu službu u nekoj advokatskoj kancelariji u Sajrensesteru ili tome slično. Bila se ponadala da će tako sprečiti ćerku da pokuša da postane fotografkinja. Uostalom, govorila bi, „ko želi ženu fotografa?“ Ali neko jeste i taj neko bio je Kliford, koji je izjavio da bi ona bila idealna i da bi savršeno odgovarala njegovim namerama. Ana nije mogla da se pobuni. Ipak se radilo o predstavniku britanske krune koji je odgovarao samo glavnom političkom zvaničniku Radžputana ili predstavniku generalnog guvernera, koji je vršio posrednu vlast nad sve dvadeset dve prinčevske države. On, rezidenti i niži politički službenici iz tih manjih država, svi su pripadali političkom odeljenju koje je pod direktnom upravom kraljevog namesnika.

I tako je pred Elajzom bilo godinu dana boravka u palati u kojoj nije poznavala nikoga. Zadatak joj je bio da fotografiše život u prinčevskoj državi za novu arhivu koja će obeležiti sedište britanske vlade koje se napokon premestilo iz Kalkute u Delhi. Izgradnja Nju Delhija trajala je mnogo duže nego

što se očekivalo, a i rat je sve bio odložio, ali i taj trenutak je napokon došao.

Slušala je majčine priče o patnjama ljudi a izvan ogromnih zidina palate videla je kako se u prašini i prljavštini igraju uboga deca. Ugledala je jednu prosjakinju koja je sedela prekrštenih nogu kraj usnule krave i gledala preda se praznih očiju. Pored nje, skela od bambusa naslonjena na visoki zid opasno se zanjihala a par drvenih dasaka olabavio se tačno iznad nagog deteta koje je čučalo na zemlji ispod.

„Stanite“, povikala je i, dok su se kolica uz tutnjavu zaustavila, iskočila je upravo u času kada je jedna od dasaka isklizavala iz svog veza. Dok joj je srce snažno tuklo, prišla je detetu i povukla ga da se ne povredi. Daska je pala na zemlju i raspukla se na nekoliko delova. Dete je otrčalo a vozač zaprežnih kolica slegnuo je ramenima. Zar ih nije briga, pitala se dok su se uspinjali uz kosinu.

Nekoliko minuta kasnije, vozač se raspravljao sa stražom ispred palate. Nisu popuštali iako im je pokazao odgovarajuća dokumenta. Elajza je pogledala uvis u preteće pročelje, u ogromnu kapiju dovoljno široku da kroz nju prođe vojska: kao i kamile, konji, pa i kolica. Čula je, čak, da i vladar ima nekoliko automobila. U međuvremenu, vozilo kojim je putovala se pokvarilo, a nastavak putovanja u zaprežnim kolicima koje je vukla kamila značilo je da je Elajza umorna, žedna i sva prašnjava. Osećala je sve to u bolnim očima i u svrabu kože na glavi. Nije mogla da prestane da se češe, iako je to samo pogoršavalo stvari.

Na kraju se na kapiji pojavila jedna žena, kojoj je dugačka tanka marama pokrivala lice, otkrivajući samo njene tamne oči.

„Vaše ime?“

Elajza joj se predstavila, zaklonivši oči od prodornog podnevnog sunca.

„Sledite me.“

Žena je klimnula stražarima, koji su izgledali nezadovoljno, ali su ih obe pustili da prođu. Prošlo je osamnaest godina otkad su Elajza i njena majka otišle iz Indije u Englesku. Osamnaest godina sve manjih mogućnosti za Anu Frejzer. Ali Elajza je donela odluku da bude slobodna. Njoj je to izgledalo kao da se ponovo rodila, kao da ju je kakva tajnovita ruka vratila ovamo iako, naravno, nije bilo ničeg tajnovitog u vezi Kliforda Soltera. Možda je i mogao da bude privlačniji od drugih ali teško da bi mogao da se nađe običniji čovek. Proređene kose boje peska i vlažne, kratkovide bledoplave oči pojačavale su utisak koliko je taj čovek bio nezanimljiv; ipak, bila mu je zahvalna što joj je obezbedio ovaj posao u zemlji Radžputa, plemenitih ratničkih klanova u ovoj skupini prinčevskih država pustinjačke oblasti Indijskog carstva.

Pre nego što je prošla kroz niz veličanstvenih svodova, Elajza je stresla prašinu sa sebe najbolje što je mogla. Jedan evnuh ju je vodio kroz lavirint popločanih soba i hodnika, sve do malog predvorja. Čula je za ove kastrirane muškarce u ženskim odorama i stresla se. Predvorje su čuvale žene koje su pogledima odmeravale Elajzu, sprečavajući je da prođe kroz široka vrata od sandalovine ukrašena umetnutom slonovačom. Kada su joj, nakon nekakvog pojašnjenja koje je evnuh dao, dozvolili da prođe, ostavili su je da čeka sama. Pogledala je po sobi, koja je bila oslikana jasnom, azurno plavom bojom sa šarama izvučenim zlatnom. Cveće, lišće, filigranski svici uzdizali su se uz zidove i protezali preko stropa; čak je i kameni pod bio zastrt tepihom odgovarajuće plave boje. Iako je boja bila jarka, sveukupni utisak je odavao nežnu lepotu. Umotana u ovo plavetnilo, osećala se kao da je deo neba.

Da li se od nje očekivalo da na neki način najavi svoj dolazak? Ljubazno se nakašlje? Vikne? Obrisala je vlažne dlanove o pantalone i spustila torbu sa teškom fotografskom opremom a zatim ju je, u trenutku neodlučnosti, ponovo podigla. Kosa umršena na vratu i jednolične žutomrke pantalone sa

neizgužvanom belom košuljom – sada otromboljenom – samo su pojačavale njeno osećanje neprikladnosti. Nikada se neće uklopiti u toliko obilje boja i šara. Većim delom života pretvarala se da se uklapa, pričajući o nevažnim stvarima, glumeći zanimanje za ljude koji joj se nisu sviđali. Silno se trudila da bude kao druge devojke a onda i druge žene, ali osećanje nepripadanja ju je pratilo čak i u braku sa Oliverom.

U blistavoj narandžastoj prostoriji iza plavog predvorja, zraci sunčeve svetlosti iz omanjeg pravougaonog prozora osvetljavali su zrna prašine koja su lebdela u vazduhu. Iza nje je mogla da vidi ugao naredne prostorije; ta je bila tamnocrvena i odatle je počinjala *zenana* sa izrezbarenim zidovima. Znala je da su zenane kraljevskih palata Radžputana dugo bile zabranjene muškarcima nekraljevskog porekla. Kliford je objasnio kako su ove ženske odaje – nazvao ih je haremima – bile prožete misterijom i intrigama; bila su to mesta spletkarenja, ogovaranja i neobuzdane erotike, rekao je, gde su sve žene bile izveštene u „šesnaest veština da se bude žena“. Te su odaje vrvele od moralne degradacije i brojnih kopulacija, rekao je uz mig, čak i sa sveštenicima, možda baš sa sveštenicima, iako su britanski službenici koji su mu prethodili radili na iskorenjivanju mračnih seksualnih praksi u zenanama.

Elajza se pitala o kakvih li je šesnaest veština reč? Možda bi, da je bila upoznata sa njima, njen brak mogao biti uspešniji ali je, prisećajući se usamljenosti svog života s Oliverom, frknula na tu pomisao.

Nekakav sladunjavi orijentalni parfem, koji sigurno sadrži cimet a možda i đumbir, i još nešto opojno slatko, dopirao je iz crvene sobe, potvrđujući sve što je čula o zenani. Zbog toga se osećala zarobljenom i poželela je da pride prozoru, razmakne belu lepršavu zavesu i nagne se da udahne svež vazduh.

Ruke su počele da je bole pa se nagnula kako bi spustila tešku torbu na tepih, ovoga puta uz zid gde je lampa u obliku pauna stajala na mermernom stubu. Na zvuk dubokog

kašlja, Elajza je podigla pogled, brzo se uspravila i zagladila pramenove kose koji su bežali od njenih pažljivo nameštenih ukosnica. Čitav život se borila da obuzda svoju gustu, dugačku kosu, sklonu kovrdžanju. Obuzdala je strepnju pri pogledu na izuzetno visokog čoveka čiju je siluetu videla ispred prozora.

„Vi ste Britanka?“, rekao je čovek dok je ona zurila u njega zaprepašćena njegovim besprekornim engleskim.

Kada je istupio napred, svetlost mu je pala preko lica. Bio je to Indijac i izgledao je neobično snažno. Odeća mu je bila prekrivena crvenom i narandžastom prašinom, a nekakva velika ptica sa kapuljačom nalazila mu se na desnom laktu.

„Smete li da budete ovde?“, rekla je. „Zar ovo nije ulaz u zenanu?“

Zagledala se u njegove duboko usađene oči boje jantara, uokvirene neverovatno tamnim trepavicama, i pitala se zašto ne nosi turban. Zar ih ne nose svi radžputski muškarci? Tamna koža mu je blistala a blagotalasasta, sjajna kestenjasta kosa bila mu je odgurnuta s lica.

„Mislim da bi trebalo da potražite ulaz za trgovce“, dodala je, želeći da nestane i razmišljajući da je verovatno nekakav trgovac, iako je u stvari više ličio na čergara ili putujućeg zabavljača. Više joj nisu samo dlanovi bili lepljivi; potočići znoja klizili su joj niz pazuhe.

U tom trenutku u prostoriju je ušla starija Indijka u tradicionalnoj odeći: u dugačkoj punoj suknji poznatoj kao *ghagra*, sa urednom bluzom i lepršavom maramom ili *dupatta*, koja se nadimala uz svaki njen pokret – nesklad boja cinobera, smaragdnozelene i grimiza i zlatnog tkanja, koje su tako spojene izgledale prelepo. Oblak sandalovine lebdeo je oko nje, a ona je zračila prigušenom smirenošću i, dok je povlačila kono-pac iza mermernog stuba, lampa u obliku pauna je oživela, obasipajući joj šake plavom i zelenom svetlošću. Zatim je napravila nekoliko koraka prema Elajzi, blago se naklonila uz sklopljene ruke, spojenih dlanova i prstiju uperenih nagore, sa

desetak prstenova ukrašenih draguljima i noktima lakiranim u srebrno.

„*Namaskar*, ja sam Lakšmi. Ti si fotografkinja, gospođica...“

„Ja... ja sam Elajza Frejzer.“ Pognula je glavu, ne znajući da li je potrebno i da se nakloni. Na kraju krajeva, ova žena je bila maharani ili kraljica, i majka je vladara Džurajpura. Kliford joj je rekao da su njena lepota i pamet nadaleko čuveni i da je zajedno sa svojim pokojnim mužem, starim maharadžom, ona zaslužna za modernizaciju brojnih običaja u državi. Kosa joj je bila ispletana a zatim umotana u punđu na vrhu dugog elegantnog vrata, imala je izražene jagodice i blistave tamne oči. Elajza je shvatila da su glasine o njenoj lepoti zasnovane na istini ali je poželela da joj je Kliford rekao nešto više o pravilima ponašanja. Sve što joj je rekao bilo je da pripazi na moljce i bele mrave. Moljci će joj pojesti odeću a mravi nameštaj.

Lakšmi se okrenula ka onom čoveku. „A ti? Vidim da si ponovo doveo tu pticu ovde.“

Slegnuvši ramenima gestom bliskosti, čovek je podigao obrve. Elajza je primetila koliko su tamne i guste.

„Misliš na Godfria?“, rekao je.

„Kakvo je to ime za sokola?“

Čovek se nasmejao i namignuo Elajzi. „Moj profesor klasičnih jezika u Itonu zvao se Godfri, a bio je i dobar čovek.“

„U Itonu?“, ponovila je Elajza iznenađeno.

Lakšmi je duboko uzdahnula. „Da ti predstavim svog drugog i najsvojehlavijeg sina, Džejanta Singa Ratora.“

„Vašeg sina?“

„Da li samo ponavljaš ono što ti se kaže, gospođice Frejzer?“, rekla je Lakšmi i vragolasto je pogledala da bi se odmah zatim osmehnula. „Nervozna si, razumljivo. Ali, srećna sam što si došla da fotografišeš naše živote. Rečeno mi je da je to za novu arhivu u Delhiju.“

Elajza je živnula na pomen posla i s poletom progovori-la: „Da, Kliford Solter želi neformalne fotografije, da pokaže

stvaran život. Toliko ljudi je opčinjeno Indijom a nadam se da ću neke fotografije objaviti i u boljim fotografskim časopisima. *Fotografska vremena* ili *Fotografski žurnal* bi bili idealni.“

„Shvatam.“

„Kompletan vodič za život u prinčevskoj državi tokom jedne godine. Toliko se radujem što sam ovde. Hvala vam na pozivu. Obećavam da vam neću biti na smetnji, ali toliko toga želim da vidim a svetlost je neverovatna! Sve je u svetlosti i senci. Znate, *kjaroskuro*, a nadam se da ću moći...“

„Da, da, sigurna sam. Što se mog sina tiče, kada sa sebe skine pustinjsku prašinu, više neće izgledati tako zastrašujuće.“ Nasmejala se. „Priznaj, pomislila si da je čerگار?“

Elajza je osetila kako joj se rumenilo penje uz vrat zbog sopstvenog prašnjavog izgleda i mada još nisu nastupile velike vrućine, osećala je da gori.

„Ne brini, nakon toliko dana provedenih u pustinji, svi to misle.“ Šmrknula je. „Trideset mu je godina, zavisnik je od opasnosti i više voli divljinu od nas civilizovanih ljudi. Nije ni čudo što se još nije oženio.“

„Majko“, umešao se a Elajza je u njegovom glasu primetila notu upozorenja. Nakon toga je otišao da razmakne zavesu i nasloni se na prozor sa ravnodušnim izrazom na licu.

Nervoza koju je u Lakšmi izazvao sin ispoljila se u podrtavanju brade ali se brzo pribrala i okrenula Elajzi. „A sada, tvoja oprema?“

„Ovo je tek deo opreme. Ostatak pristize u kolicima.“ Elajza je neodređeno mahnula u pravcu u kojem je pretpostavila da se kolica nalaze.

„Naređiću da se odnese u tvoje odaje. Živećeš ovde kako bismo mogli da pripazimo na tebe.“

Najednom prestrašena, Elajza mora da je izgledala uznemireno jer se žena ponovo nasmejala. „Šalim se, draga moja. Slobodna si da dolaziš i odlaziš iz palate po nahođenju. Sledimo zahteve vašeg rezidenta do tančina.“

„Ljubazno od vas.“

„Nema to veze sa ljubaznošću. U našem je interesu da pokušamo da izađemo u susret britanskoj vladi kada možemo. Priznajem da su nam odnosi u prošlosti bili teški ali trudim se da izvršim uticaj na izvesne krugove ovde u palati. Nego, nećemo više o nama. Spremili smo ti zamračenu sobu sa pristupom vodi, kao što je traženo, a tvoje odaje su veoma udobne i gledaju na lepo unutrašnje dvorište puno palmi u saksijama.“

„Hvala vam. Kliford mi je rekao da je sve organizovao sa vama. Ali, očekivala sam... pa, smeštaj negde drugde.“

„Tako neće moći. U svakom slučaju, naša gostinska kuća u gradu se renovira. I ne samo to, možda smo se ovde u Džurajpuru rešili *purde* ali mnogo ih je koji i dalje veruju da žene treba da ostane pod velom. Ne možemo da te pustimo da sama skitaš po divljini.“

„Sigurna sam da bih bila dobro“, odgovorila je Elajza mada nikako nije bila sigurna.

„Ne, draga moja. Britanci misle da su samo oni zaslužni za to što su izveli žene na svetlost dana ali, da budem savršeno iskrena, nikada nisam marila za običaj nošenja vela i, nakon što mu je majka umrla, moj muž je spremno pristao na moje zahteve da se taj običaj ukine. Pokornost i neznanje žena odgovaralo je većini muškaraca. Srećom po mene, moj muž nije bio jedan od njih.“

„Šta ću raditi izvan zidina palate?“

„Uvek ćeš imati nečiju pratnju, naravno. A to me dovodi do tvog prvog zadatka. Pošto smo duboko u mesecu kartik, ovaj ovde Džejant se ljubazno ponudio da te prati na putu do sajma kamila u Čandrabagu. Prekosutra. Za vama će krenuti i posluga. Uverena sam da će mom sinu biti drago da se služi engleskim a ti ćeš uživati u sajmu. Koliko znam, tamo će biti kamila raznih boja kao i brojnih zanimljivih lica za fotografisanje. A sutra ćeš pratiti gospodina Soltera na polo utakmicu.“

Elajzu su nadvladali sopstveni živci. Nisu je zanimali ni polo utakmica ni sajam kamila. Želela je da se smesti i pribere

pre nego što odjuri nekuda, i još u pratnji ovog princa ako je to zaista i bio. Pokušala je da se osmehne ali su joj se usne stegle. „Ponadala sam se da ću prvo razgledati palatu“, rekla je primetivši da je princ posmatra radoznalog izraza lica, još uvek držeći sokola na ruci.

„Majko, mislim da si našla sebi ravnu“, rekao je.

Dok je govorio, Elajzi se učinilo da u njegovog glasu nazire neki drugi prizvuk. Da li ju je zadirkivao? Ili je zadirkivao svoju majku?

Lakšmi je zafrfljala nešto, onako damski, a Elajza je stekla jasan utisak da nije baš poverovala u to da je našla svog takmaca. „Biće vremena da se obide palata. Sajam ne treba propustiti, videćeš nešto i od krajolika a upoznaćeš i Indiru. Pozvaću Kiri, sluškinju, da te isprati do tvojih odaja.“

„Dopustila si Indiri da pođe na sajam pre svih? To je problem u najavi.“

„Poslala sam pouzdanog čoveka i sluškinju sa njom; u svakom slučaju, devojka se razume u kamile.“

Mora da se sunce pomerilo jer su sada dugi zraci svetlosti padali na pod. Lakšmi je bila otvorena i ljubazna ali Elajza je uspela da shvati da joj se ne treba zameriti. Kada je, držeći se kraljevski, napustila prostoriju, čovek se sasvim formalno naklonio. I sada kada je Elajza ta koja je posmatrala *njega*, primetila je da mu je snažno lice definisano visokim jagodicama baš kao i u njegove majke ali veoma muževno, da ima inteligentno čelo, oči široko razmaknute i boje jantara, i brkove pride. Kada ju je pogledao strogog izraza lica, spustila je pogled.

„Nismo vas mi pozvali“, rekao je sasvim mirno. „Samo smo prihvatili naredbu da moramo da vam obezbedimo pristup palati i da vas pratimo na druga mesta. Puno je takvih naredbi od Britanaca.“

„Naredbi Kliforda Soltera?“

„Dakako.“

„I uvek pristajete na njegova naređenja?“

„Ja...“ Zastao je a zatim promenio temu, ali je ona stekla jasan utisak da je bio na ivici da kaže nešto više. „Moja majka želi kamilu boje čokolade.“

„Postoje kamile boje čokolade?“

„Uglavnom u Čandrabagi. Dopašće vam se. Malo Britanaca odlazi tamo. A sa kamiljom bojom vaše kose, lepo ćete se uklopiti.“

Osmehnulo joj se ali se ona malo ukočila i rukom prešla preko svoje kose. „Više volim da mislim da je boje meda.“

„Pa, ovo je Radžputana.“

„A Indira. Mogu li da pitam ko je ona?“

„Pitanje je... tek joj je devetnaest ali je priča za sebe. Videćete da je Indira veoma fotogenična.“

„Vaša sestra?“

Okrenuo se da pogleda kroz prozor. „Nije mi rod. Ona je veoma talentovana minijaturistkinja. Umetnica. Živi ovde pod majčinom zaštitom.“

Elajza je začula glasove dece koja su se smejala i vrištala negde daleko iza prozora.

„Moje nećake“, rekao je i mahnulo im pre nego što se okrenuo da pogleda u Elajzu. „Tri male dušice, ali nemam nećake, na večnu sramotu mog brata.“

Jedna sredovečna žena dogegala se u sobu i pokazali Elajzi da je sledi. Elajza je podigla svoju torbu, iznervirana. Kako je mogao da kaže tako nešto pred njom? Da li je zaista verovao da je imati samo žensku decu nekako sramotno?“

„Ostavite je. Neko će vam je doneti.“

„Možda sam samo žensko ali bih radije da je sama nosim.“

Nagnuo je glavu. „Kako želite. Prekosutra budite spremni u šest ujutro. Ako vam nije prerano?“

„Naravno da nije.“

Činilo se da je odmerava. „Da li imate neku žensku odeću?“

„Ako mislite na haljine, da, ali kada radim pantalone su mi najudobnije.“

„Pa, gospođice Frejzer, biće mi drago da vas upoznam.“

Njegov snishodljivi osmeh nervirao ju je više nego što je trebalo. Ko je ovaj arogantni čovek da joj sudi? Lenj, razmažen, nema sumnje i zaludan, kao i svi Indijci iz kraljevskih porodica. Što je više razmišljala o njemu, to se sve više nervirala.

Elajza se probudila rano narednog jutra. Zaveses su beživotno visile a sunce je već bilo toliko jarko da je morala da zakloni oči kad je iskočila iz kreveta i otišla da pogleda kroz prozor. Imala je neobično osećanje da, uprkos godinama koje su prošle, nešto od ove istočnjačke zemlje i dalje kola njenim venama i da je ostalo duboko u njoj. Sam miris zemlje uzburkao je u njoj daleke uspomene, te se tokom noći često budila osećajući kao da je nešto doziva. Vazduh je nosio miris pustinjskog peska a udisala je pro hladno jutro, osećajući uzbuđenje i nervozu.

Pogled na unutrašnje dvorište bio je kao što joj je obećano; osmehnula se majmunima koji su skakali sa drveta na drvo i igrali se na najvećim ljuljaškama koje je ikada videla. Zato što se palata – tek deo ogromne utvrde – nalazila na ogromnom krševitom planinskom vrhu od peščara, koji se uzdizao iznad pozlaćenog grada; pogled odozgo na ravne krovove oduzeo joj je dah i u ushićenju je obgrlila samu sebe. Male kockaste kuće zbijene uz zidine utvrde, imale su blistavu, tamnu nijansu okera, ali one udaljenije lagano su bledele u srebrnu boju na horizontu, gde je grad ustupao mesto pustinji. Poput dečje kutije s bojama, nizale su se svakovrsne božanske nijanse zlatne i sve zamislive boje cvetova orlovih noktiju. Zasađeno između kuća, prašnjavo drveće uzdizalo se ka svetlosti, a povrh čitavog grada ogromni oblaci ptica obrušavali su se i zaranjali.

Bilo je sveže ali Elajza je pretpostavila da će do popodneva temperatura doseći dvadeset tri stepena a možda i više, i da su male šanse da dođe do padavina. Pitala se šta da obuče za polo utakmicu pa se odlučila za košulju dugih rukava sa teškom suknjom od gabardina. Nedeljama ju je mučilo šta da spakuje

za boravak u Indiji, mnogo pre nego što se zaputila na dugo putovanje brodom. Njena majka je bila beznadežna, činilo se da se seća samo večernjih haljina koje je nosila tokom njihovog boravka u Indiji, pre nego što joj je suprug, Elajzin otac, bio ubijen. Elajza se sećala malo čega iz tog vremena ali i sada joj je zastajala knedla u grlu pri pomisli na njega.

Život nije bio lak, a onda, nakon što je njen suprug Oliver umro, Elajza se vratila da živi kod kuće, gde je zaticala Anu kako neprestano krije tajne boce džina, obično ispod svog kreveta ili sudopere. Ana je neprestano poricala da mnogo pije, a ponekad čak nije mogla ni da se seti svojih teških pijanstava. Elajza je na kraju izgubila nadu. Znale su da im je Kliford Solter promenio sudbinu na bolje, a dolaskom u Indiju Elajza se ponadala napredovanju, a ipak je i dalje gledala u prošlost i to ne samo razmišljajući o majci.

Osvrnula se oko sebe. Prostorija je bila prostrana i prozračna, krevet skriven iza paravana, a jedan ugao bio je uređen kao mala dnevna soba sa ogromnom foteljom i udobnom sofom, iza koje je luk vodio u malu trpezariju. Nigde ni traga moljcima ili mravima. Još jedan ukrasni luk u zidu naspram njenog kreveta s baldahinom vodio je do raskošnog kupatila. Vrata mračne komore nalazila su se napolju u sumornom hodniku i bila je zadovoljna što su je uverili da će samo ona imati ključ.

Dok je slagala odeću, razmišljala je o svom dolasku prethodne večeri, u času kada je blistavi suton učinio nebo crvenim. Zvona hrama su se oglašavala a dve devojčice na rolerima su prozujale pokraj nje i gotovo je oborile na zemlju. Vrisnule su, zakikotale se i izvunile na hindiju a Elajza, zadovoljna što ih je manje-više razumela, bila je zahvalna svojoj staroj aji Indijki, ali su joj pomogli i časovi koje je nedavno pohađala da osveži znanje jezika.

Nedugo zatim, sluga u besprekornoj beloj uniformi sa rukavicama i u crvenom turbanu doneo joj je činije sa sočivom, pirinčem i voćem na srebrnom poslužavniku i, nakon

raspakivanja, bila je zahvalna što će ranije leći u krevet. Da nije bilo neobično bučno, smesta bi zaspala, umorna od dugog putovanja iz Engleske, zatim putovanja bez kraja do Delhija, gde se nakratko našla sa Klifordom a zatim još jednog dana putovanja do Džalajpura. Ali – bilo je bučno. Muzika, smeh, zov ptica, kreketanje žaba i deca budna do kasno u noć: sve je to uplovljavalo kroz njen prozor zajedno sa kricima pounova – zvukom koji je više podsećao na zavijanje mačaka – i prekidalo joj san.

Ležala je budna i bespomoćna pred opojnošću džurajpurske noći: bubnjevi, svirala od trske, dim u vazduhu ali više od bilo čega – sveprisutno osećanje da se život živi u potpunosti uprkos siromaštvu i surovom pustinjskom svetu.

Nemoćna da zaustavi rojenje misli, setila se oca i supruga. Da li će ikada biti u stanju da oprostí sebi ono što se dogodilo? Mora, ako želi da iskoristi ovu šansu u životu a nije mogla da rizikuje da se vrati majci podvijenog repa. Elajza se jedva usuđivala da prizna da je došla da ponovo otkrije nešto u sebi, nešto što je izgubila onog dana kada su se zaputili nazad u Englesku.

2

Sledećeg dana bilo je izuzetno vruće i Elajza je ubrzo osetila da je lepljiva i da se previše toplo obukla. Ovo je bio dan za letnje haljine od muslina a ne za tešku odeću od lana, iako je Kliford nosio laneno odelo sa zakopčanim okovratnikom i kravatom. Okupio se manji broj ljudi nego što je očekivala, sve je više podsećalo na baštensku zabavu nego na nešto drugo, ali sa raštrkanim navijačima koji su se okupili na obe strane – od kojih su neki i sedeli – u vazduhu se ipak osećalo uzbuđenje. Elajza nikada pre nije bila na polo utakmici i teren, okružen drvećem i gvozdеноm ogradom sa pogledom na brda u daljini, izgledao je idilično.

„Ovde je barem suvo“, primetio je Kliford. „Za razliku od Engleske, gde blatnjavi tereni predstavljaju problem.“

Ispričao joj je da britanski tim čine oficiri iz Petnaeste kopljaničke, a činilo se da su sa sobom povelu ekipu veoma glasnih pristalica, od kojih su mnogi već uveliko pili. Među njima je bilo i nekoliko vojnih lica, zajedno sa poslugom, kao i par dodatnih igrača u opremi, za slučaj da ih pozovu u igru.

I dalje lepljiva, Elajza je čekala pored Kliforda i posmatrala omanju grupu. Odmah iza glavne grupe britanskih navijača,

jedan čovek i visoka žena stajali su ruku podruku. Žena je bacila pogled i nasmešila se. Primitivši to, Kliford joj je došapnuo da je reč o Doti Hopkins, doktorovoj supruzi. „Upoznaćeš ih oboje kasnije“, dodao je. „Dobri ljudi.“

Žena je izgledala prijateljski i Elajza je bila zadovoljna što će se upoznati. Sa druge strane se okupljala velika i bučna grupa indijskih navijača, opet u pratnji gomile posluge u formalnim uniformama, i Elajzin je pogled ostao prikovan za njih.

„Iako je poznata kao igra kraljeva, Aniš, vladar, retko prisustvuje utakmicama ovih dana“, objasnio joj je Kliford. „Princ Džejant je onaj koga treba gledati. Izvrstan je jahač i odličan timski igrač. Ako je danas u timu, gledaćemo dobru utakmicu.“

„Da li se ove igre često održavaju?“

„Velike su deo redovnog takmičenja ali ovo je samo mali prijateljski meč, da se zabavimo. Džajpur ima najbolju reputaciju, znaš. Ove godine je osvojio indijski šampionat, ali Džurajpur im se opasno približava.“

„Sjajno.“

„I dalje želimo da pobedimo. Da podignemo zastavu i tako to.“

Ubrzo zatim stigli su i igrači, elegantni i uspravnog držanja ulazili su na teren. Za njima su ponosni konjušari vodili ponije a publika je zatapšala iako je Kliford brzo pojasnio da se ne radi o ponijima već o konjima uobičajene veličine.

„Ovo je užasno skup sport. Poniji koštaju i više hiljada.“

Elajza je posmatrala kako članovi tima uzjahuju – svi su izgledali neverovatno moćno – i baš kada je među njima ugledala princa Džejanta, on je uzjahivao veličanstvenog crnog konja. Iz oduševljene gomile začuli su se poklici za kojim su usledili pozdravi i zvižduci indijskih navijača.

Kliford se približio Elajzi. „On uvek privlači publiku. A njegov poni ima izuzetan temperament. Zaista moraš da se pouzdaš u to da životinja neće previše da se uznemiri. Vidiš onu dvojicu momaka?“

Elajza je pogledala u pravcu koji je pokazivao.

„Sudije. A tu je i glavni sudija, u slučaju neslaganja. U polu je fer plej najvažniji.“

Do sada je bilo zabavno i Elajza je bila zadovoljna što je na vazduhu i što uživa u novim iskustvima, uprkos pređašnjoj sumnjičavosti. Posmatrala je kako se dve ekipe postrojavaju jedna naspram druge, spremnih štapova, a zatim je utakmica počela udarcem u loptu. Uzbudjenje je narastalo kako su se oblaci prašine dizali sa tvrdog tla a konji gromovito napredovali, ali u svom tom obrušavanju i zaranjanju ubrzo je postalo jasno da se prinčev poni povlači.

„Da li bi to trebalo da se dešava?“, upitala je.

Kliford se namrštio. „Zaista deluje pomalo jogunasto.“

Nastavila je da gleda muškarce na ponijima a onda, bacivši pogled na indijske navijače, spazila je dvojicu muškaraca u svečanim uniformama i sa zakrivljenim mačevima za pâsom kako istupaju napred kao da očekuju nevolju. Zadržala je dah, ali nakon toga se ništa nije dogodilo i utakmica se nastavila. Elajza je opčinjeno posmatrala, jedva slušajući Kliforda koji joj je objašnjavao pravila igre i različitu terminologiju.

Samo nekoliko minuta kasnije izgledalo je da nešto zaista nije u redu sa prinčevim konjem.

„Bože moj!“, uzviknuo je Kliford kada je konj počeo nekontrolisano da se šepuri kasajući napred-nazad, a zatim da se rita.

Elajza je primetila izraz lica princa Džejanta – mešavinu iznerviranosti i zbunjenosti, mada je ovo drugo prevladavalo. Žamor se začuo i među Britancima i Indijcima a zatim glasni povici kada je Džejantovo sedlo skliznulo u stranu i, za nekoliko sekundi, on se našao na leđima na zemlji, dok je konj divlje odjezdio. Ostali igrači stajali su potpuno mirno i gledali kako dvojica konjušara trče za uspaničenim konjem. Elajza je zadržala dah i zgrabila Kliforda za ruku dok se konj zaleteo u gomilu indijskih navijača, od kojih su mnogi u šoku vikali i mahali rukama dok su se drugi u trku razbežali. Odjednom se začuo oštar vrisak i jedna žena je pala nauznak na ogradu.

Kako konj nije prestao da se rita, Elajzu je obuzeo strah; ljudi su mu se još uvek u trku sklanjali s puta ali ona žena, koja je ležala na zemlji bez glasa, nije se ni pomerila.

Elajza je ugledala doktora, kojeg joj je Kliford ranije pokazao, kako trči da zaštiti ženu. A zatim je čučnuo kraj nje.

Kad su konjušari nekako uspeli da uhvate uspaničenog konja a zatim i da ga umire, dvojica su pristigla sa platnenim nosilima i iznela ženu, a doktor ih je sledio. U međuvremenu, princ je stao na noge i stresao prašinu sa sebe, naizgled nepovređen, ali modar u licu od besa i napustio teren dok su za njim vukli konja. Dvojica muškaraca sa zakrivljenim mačevima za pâsom su ga sledila i Elajza je shvatila da su oni zasigurno njegovi telohranitelji.

Njeno izoštreno fotografsko oko primećivalo je pojedinosti prizora; opazila je jednog Indijca, verovatno štalskog momka, iako je izgledalo kao da se iskrada iz štala i zaobilazi indijske navijače a zatim prilazi jednom čoveku. Taj je bio visok i imao kraljevsko držanje. Potapšao je štalskog momka po leđima i široko se iskezio. To joj se učinilo neobičnim, s obzirom na to da je njihov princ upravo bio povređen. Uprkos napetoj atmosferi, Elajza je primetila dvojicu britanskih navijača kako razmenjuju poglede cerekajući se i namigujući jedan drugom.

„Kakvi idioti! Ovo nije bilo nimalo zabavno“, rekla je. „Ona žena je možda i mrtva.“

„Džulijan Hopkins će mi se uskoro javiti“, rekao je Kliford.

U međuvremenu, Britanci su međusobno razgovarali, bezbrižni i naizgled neuzdrmani kao što bi trebalo da budu i bez najmanjeg nagoveštaja da će se razići. Ali indijski navijači su odmahivali glavama i mrmljali, nekoliko ih je okrenulo leđa i napustilo teren.

„Znači utakmica mora da se prekine“, zaključila je Elajza, uverena da je tako.

„Ne“, odgovorio je Kliford. „Gledaj. Zamena za princa već dolazi. Dozvoljeno je, u slučajevima povrede.“

„Zaista? Zar to nije prilično bezobzirno?“

„Šou mora da se nastavi, Elajza.“

Osvrnuvši se oko sebe, Elajza je osetila kako popušta napetost koja je prvobitno obuzela gomilu i ponadala se da je ona žena preživela.

„Ali ovo jeste neobično“, nastavio je Kliford. „Veoma neobično. Nikada nisam video nešto slično. Pošto je princ otišao, očekujem da ćemo pobediti. I to je nešto. Sumnjam da će posle svega ovoga jahati drugog ponija.“

3

Sledećeg dana Elajza i Džejant Sing napustili su mermerne dvorane i istupili u unutrašnje dvorište od isklesanog ružičastog peščara, koje se presijavalo i blistalo na bledom jutarnjem svetlu; a zatim su kroz međusobno povezane paviljone otišli do mesta na kojem je prohladan povetarac duvao kroz mirisne vrtove. Iako je Elajza i dalje razmišljala o polo utakmici, nešto od ove veličanstvenosti ju je nagonilo da se uspravi, istegne vrat i hoda s ponosom, a kako je prebacila maramu preko glave ona se zavijorila. Upravo tom jednostavnom ženstvenom radnjom osetila je kao da je na trenutak zakoračila u ukrašene cipele indijske kraljice.

„Ovo mesto kao da je napravljeno od sandalovine a ne od peščara“, rekla je kada su stigli u svečani vrt okružen zidom gde su se šepurili krivci sinoćnje buke. Paunovi! Kada je jedan poleteo sa zida i treskom pao na zemlju, nasmejala se. Ko bi rekao da lepota može biti tako nespretna?

„Zasađeno u osamnaestom veku“, rekao je princ, pokazujući na grmove ruža, čemprese, palme i stabla pomorandže.

Iz palate su izašli krećući se jednom kosinom koja je prolazila kroz sedam lučnih kapija. Prolazeći kroz jednu od njih,

Elajza je ugledala pet redova šaka izvajanih na jednom od bočnih zidova.

„To su otisci dlanova *sati* udovica“, rekao je princ, činilo se sasvim nezainteresovano. „Na putu do lomače, žene su umakale šake u crveni prah i pritiskale dlanove o zidove kako bi izrazile svoju posvećenost. Ti otisci su kasnije izvajani.“

Elajza je glasno uzdahnula. „To je užasno.“

„Mi ženu koja umire zovemo *sati* a vi Britanci sâm čin zovete tako. Taj ritual je u britanskoj Indiji nezakonit još od 1829, a ovde u prinčevskim državama nakon te godine, dok je zabranu za čitavu Indiju donela kraljica Viktorija, 1861. Ipak...“

Već je znala za ritualno spaljivanje udovica prinčeva Radžputa, kao i običnih žena, ali je osećala mučninu pri samoj pomisli na to. Da li su zaista mogli da veruju da je spaljivanje udovica častan način da se umre? Bilo je gotovo nemoguće poimati kako su se žene morale osećati.

Zagledala se u peščane uličice srednjovekovnog grada, prepune zanatlija svih vrsta, i setila se kada je prvi put ugledala ove ogromne zidine sa svim bedemima i kulama. Ponovo je pogledala utvrđenje. Uzdizalo se neosvojivo sa stenovitog brda, vidno sazdano od kamenja isklesanog iz stene na kojoj se nalazilo. Ko zna koliko je žena unutar utvrđenja moralo da umre na lomači?

Ušli su u automobil i nakon izvesnog vremena, dok su za sobom ostavljali grad, Elajza se zagledala u pustinju, u kojoj su vetrovi podizali vrela pesak i zgušnjavali vazduh. Kilometar za kilometrom nepreglednih ravnica, put je vodio kroz spržene predele, sa retkim bagremima i trnovitim žbunjem koji su tek povremeno prekidali oblasti gustog zelenila. Pejzaž je izgledao usamljeno i prazno, i Džejant Sing je ćutao, očigledno usredsređen na vožnju duž jedva prepoznatljivih puteva. Elajza je razumela njegovu ćutnju; ipak, čovek koji je zauzimao toliko mentalnog i fizičkog prostora nije bio neko koga biste mogli ignorisati u potpunosti. Osetila je da u njemu ima nečeg divljeg;

to joj je smetalo i osetila se napeto i nezgrapno ali je ipak pokušala da zapodene razgovor; njegovi šturi odgovori naveli su je da najzad odustane i ponovo utone u sanjarenje, dopuštajući da joj ono potpuno obuzme čula. I baš kada je kliznula u sanjarenje o palatama, vrtovima i majmunima koji se ljuljaju, i baš u času kada je lice njenog oca trebalo da se pojavi, Džejant je progovorio.

„Neko je petljao oko mog sedla“, rekao je i na zvuk njegovog toplog dubokog glasa, ona se uz trzaj vratila sebi. „Video sam vas juče na polo utakmici. Siguran sam da ste se pitali.“

„Bilo mi je žao što se to dogodilo. Kako znate? Mislim, da je neko petljao oko sedla?“

„Remen na sedlu je bio rasečen. Proverio sam ga dan ranije ali sam juče zakasnio da ga ponovo proverim. Remen je najosetljiviji deo mehanizma za opasivanje. Trebalo je da ga još jednom proverim.“

„I to je navelo konja da se rita?“

„Ne, to se dogodilo zbog parčeta bagremovog drveta koje je neki idiot stavio pod sedlo.“

„O, Bože! Ipak se radilo o sabotazi.“ Prisetila se one dvojice Indijaca koji su delovali veoma sumnjivo. „Mogli ste da nastradate.“

Osmehnuo se. „Verovatnije bih nešto slomio, ali kao što vidite, dobro sam. Međutim, moj konj je mogao da nastrada. To ne bih oprostio, a što se one sirote žene tiče...“

„Kako je ona?“

„Mislim da je zadobila potres mozga. Srećom nije bilo nešto gore.“

„Baš sam ljuta. Užasno je i pomisliti da je to učinjeno namerno.“

Glas mu je postao dublji. „Detinjasto, eto šta je. Moj konj je lep, izdržljiv, okretan i brz. Do toga mi je stalo, a sam bog zna šta se još moglo dogoditi u gomili. Polo tako izbija na loš glas.“

„Šta možete da učinite tim povodom?“